

Oponentský posudek bakalářské práce Pavla Pousková: Zhodnocení výuky etiky v českých školách

Volbou tématu se autorka upsala velmi zajímavému, ale nesnadnému úkolu. Nechce jen zjišťovat, zda se etika vůbec vyučuje, ale co tvoří osnovy výuky, jací se objevují autoři a především, jak výuka etiky zohledňuje vztah ke křesťanství (7). V průběhu práce se čtenář dozvídá (24), že byl zřejmě vytvořen jakýsi dotazníkový průzkum, ale ten byl zřejmě neúspěšný.

Určité modifikace dozná i nadpis, který slibuje celkový přehled o situaci v ČR, místo toho jsou vybrána modelově 4 gymnázia (11⁵) a dvě učebnice pro ZŠ (pro SŠ je učebnic více). Struktura práce však ukazuje na logický postup a jako ukázka pojetí výuky etiky to považuji pro bakalářskou práci za dostačující.

Autorka vyšla od změn ve školství v posledních dvaceti letech. Nejpodstatnější je kurikulární reforma, shrnutá do pojmu Rámcového vzdělávacího programu (RVP) a s ním souvisejících Školních vzdělávacích programů (ŠVP) s důrazem na klíčové kompetence. Orientaci v této první kapitole o změnách ve školství znesnadňuje fakt, že se zde pojednává již celá řada pojmů a témat. Kapitulu by bylo záhodno zpřehlednit rozdělením do menších tematických celků, zvláště témata související s etikou a zvláště s pedagogikou.

V další kapitole se již věnuje konkrétnímu umístění výuky etiky v rámci ŠVP vybraných škol, přičemž se zde objevuje několik výměřů etiky vedle sebe. Při výkladu o metodice výuky (20nn) se autorka pokouší poukázat na její rozmanitost. Je pozoruhodné její zjištění, že přes všechny inovace školství je „základem text – jeho četba a rozbor“. Nutno říci, že ani další metody nepřekračují výrazněji rámec toho, co bylo běžné v českém školství i před reformou: četba, rozbor, referáty. Autorka přesto zcela správně zdůrazňuje, že dnes je „mnohem širší prostor pro vlastní vyjádření [žáka] a úloha učitele ustupuje do pozadí“ (21), čímž je dáván prostor rozvoji kompetencí. Proto působí jako studená sprcha, když autorka vzápětí o úloze učitele při referátu mluví jako o tom, který referáty „pouze doplňuje o informace vynechané či nadstavbové“. Je to jistě metoda častá, ale nejsem si jist, zda kompetenčnímu rozletu žáků nepřistříhne křídélka hned v zárodku.

Zde vidím jeden z problémů předložené práce. Autorka se snaží vskutku impozantně poukázat na význam kompetenčního učení a přelom ve školství, ale jen málo si osvojila pedagogicko-didaktickou terminologii. To, co například nazývá „praktickou ukázkou“ (21) by snad mohla být exkurze, nerozlišuje organizační formy výuky a metody atp.

Rozhodně zajímavé (v práci o výuce etiky!) je pojednání o názvu předmětu „křesťanská etika“ na některých školách: „*V mnoha případech je proto předmět odsunut, či alespoň přejmenován, aby bylo odstraněno slovo křesťanský, či teologický, nebo případně biblický. Přitom ovšem náplň předmětu i vyučující zůstávají, jde pouze o to, aby škola v rodičích nevyvolávala dojem náboženského zaměření, či vedení dětí k víře...*“ (23) Jaký postoj k tomu zaujímá autorka?

Exkurz o výsledcích velmi zajímavého výzkumu orientace a hodnot žáků (30nn) autorka považuje za důležitý z hlediska zaměření a obsahu výuky právě etiky (33). Je trochu škoda, že se po této stopě nevydala a obrátila místo toho pozornost k popisu učebnic. Zde zaujme autorčina vášeň pro otázku, zda je či není etika (nebo učebnice) „křesťanská“. Trochu marně však čekáme na odpověď, co ji charakterizuje, jaké obsahy by měla mít, co by mělo být

oněmi kompetencemi, které si žák na základě křesťanské etiky osvojí. U autorů učebnic postrádá zájem o protestantskou etiku, ale jako nejčastější postavu dějin etiky jmenuje I.Kanta (nebo T.Hobbese). Co je tedy „protestantská etika“?

Autorka se rozhodla pro velmi záslužné téma a podnikla průzkum, jehož výsledky naznačují, že situace výuky (křesťanské) etiky je složitá: RVP nedává příliš prostoru, učebnic je poměrně málo a trpí určitými jednostrannostmi, učitelé (a ŠVP) nemají dostatek kompetencí. Přesto bakalářská práce vyznívá ve prospěch pedagogického úsilí v oblasti výuky etiky. Bylo by v tomto směru jistě zajímavé, kdyby se autorka zamyslela i nad ostatními aktéry etické výchovy ve školách v ČR. Není jich málo – jedná se například o katechetická střediska některých diecézí, nebo brněnskou pedagogickou fakultou velmi podporovaná iniciativa „škola-člověk-hodnoty“.

Je trochu škoda, že práce působí poněkud neuspořádaným dojmem, autorka zůstává u spíše popisného stylu, než aby se pustila do věcné diskuse jak v oblasti pedagogické, tak především etické. Po stránce formální práce vykazuje určité nedostatky stylistické (místo velmi dlouhé věty, které připomínají spíše mluvený projev), originální je poznámkový aparát (jedno číslo odkazuje k jinému číslu), téměř zásadně chybí čárka před důsledkovou spojkou „a to“ „a tedy“ a nesprávně jsou uvedeny tituly vedoucího práce.

Diplomovou práci doporučuji k obhajobě s hodnocením D-E.

Ladislav Beneš, Dr.